

SADNI VRT

Sadjarjevo leto

Vinotok — oktober

Kako ravnamo z zimskim sadjem, je za sadjarje meseca vinotoka najvažnejše vprašanje. O tem se je že mnogo pisalo in glavni namen vseh člankov »Sadjarjevega leta« je bil, pridelati čim več zdravega zimskega sadja. Ko govorimo o zimskem sadju, mislimo predvsem o jabolkih, saj zimskih hrušk imamo bore malo.

Zgodnja zimska, oziroma zimska jabolka prično v drugič zoreti ali, kakor bomo mi imenovali, goditi v novembru in vzdrže do srede januarja. Pozna zimska jabolka pa se drže tja do pomladi.

V prvo skupino prištevamo landsberško reneto in zlato parmeno in več drugih domačih sort. V februarju in marcu dozore: voščenska, kanadska, beilfleur, ananasova reneta itd. Prav pozne in posebno odporne so: bobovec, železnikar, mašancgar štajerski, baumanova reneta, kašelska reneta itd.

Dobra zimska jabolka morajo imeti naslednje lastnosti: biti morajo odporna proti gnilobi, čas gođenja mora potekati počasi in med gođenjem ne smejo preveč oveneti. Vse to pa ni odvisno samo od sadja, ampak tudi od načina, kako in kje so shranjena.

Obiranje zimskih jabolk: Kdaj obiramo zimska jabolka, smo se že zadnjič pomenili. Tudi o delu samem je bilo že večkrat pisano. Vendar naj omenimo glavne smernice, ki se nam jih je vedno držati. Jabolka, ki jih mislimo kot namizna prodati ali shraniti za zimo, moramo brezpogojno obrati, to se pravi obtrgati z roko ali obiračem. Ko odstranimo najlepša in lepa, smemo šele drevo otresti. Posoda naj bo obšita z žakljevino ali obložena s slamo, da se sadje ne obtolče.

Prebiranje. Sadje pridobi na vrednosti, ko ga preberemo, to se pravi, ko ločimo posamezne sorte, če smo skupno obirali in preberemo vsako sorto posebej na 4 dele.

Na prvi kup ali v košaro spravljamo samo najlepša, popolnoma brez okvar obrana jabolka. Na drugi prostor spravimo sicer zdrava, neobtolčena, a manj lepa jabolka, v tretjem košu shranimo sadje, ki je za takoj uporabiti, na zadnji kup pa zmečemo ničvredno blago.

Pri odbiranju pazimo tudi, vsaj kolikor je mogoče, na enotno velikost. Tako dobimo: 1. kabinetno sadje, ki je največje, najlepše in popolnoma brez okvar; 2. sadje I. vrste, ki mora biti debelo, krasno in brezhibno, in 3. sadje II. vrste, ki je srednje debelo, zdravo in brez napak. Ostanek je uporabljiv v domačem gospodinjstvu.

Prenašanje in shranjevanje. Obrana jabolka prenašamo vedno v košarah, ki so obložene z žakljevino. V shrambi jih stresemo iz košare z rokami. Če prevažamo sadje z vozom, moramo poskrbeti, da se sadje med seboj ne drgne.

Klet ali sadno shrambo moramo pred uporabo počistiti, to se pravi, prebeliti stene z apnom, poribati pod in police, ki jih znesemo na sonče, in shrambo zažveplati. Prostor, ki je namenjen za shranjevanje sadja, naj bo teman, zračen in primerno vlažen (ne moker!). Glede topline naj ima v jeseni 8—10° C, pozimi pa ne sme pasti pod 2° C.

Prvovrstna jabolka zlagamo na police samo v eni plasti in še te, če je le mogoče tako, da se ne dotikajo drugo drugega. Ostale vrste naložimo v treh plasteh, da jih lažje pregledujemo.

Pri shranjevanju upoštevamo še sledeča pravila:

1. Jabolka prijemajmo samo toliko, kolikor je neobhodno potrebno.
2. Samo popolnoma zdrava in nepoškodovana jabolka hranimo za zimo.
3. Sadje večkrat pregledamo in bolno takoj odstranimo.
4. Sadno shrambo temeljito zračimo, kadar je zunaj ugodno vreme.
5. V shrambi ne shranjujmo kislega zelja, petroleja in ostalih stvari, ki močno diše.
6. Ob nastopu mraza zadeljamo okna in vrata in zračimo za kratek čas samo tedaj, ko postane v shrambi zadoblo.

Čebelarjevo delo v jeseni

V drugi polovici meseca septembra se v naših krajih čebelarstva letina neha, z njo vred pa se končuje tudi čebelarstvo leto. Paše je za letos konec; po ajdi pri nas čebele prav za prav nimajo drugega opravka, kakor da stičejo okrog panjev in čebelnjakov. Kje bi se še kaj dobilo. Zunaj v naravi ne dobijo več nič, a lepo in toplo vreme jih vabi iz panjev in njihov nagon jih zavaja v ropanje. Zato je v septembru brez dvoma najvažnejše čebelarjevo opravilo, da ropanje omejuje, zlasti pa, da ga s svojim neprevidnim ravnanjem sam ne izživa. Nič ni bolj obsodbe in graje vredno kot to, da čebelarji hočejo prezgodaj pobirati čebelam med. Konec septembra je žival pa že toliko umirjena, da lahko pričnemo z najvažnejšim jesenskim delom: zazimovanjem čebel.

Izkušen in dovolj več čebelar sicer iz teorije ve, da je družine treba nekako odbrati za zimo in jih pripraviti že pred ajdovo pašo. Nobenega dvoma ni, da je ta nauk pravilen. Zakaj ajdovo pašo smatramo pri nas za tisto, na kateri družine naberejo zimsko zalogo. Razume se, da vsak želi, naj bi v ajdi nabrale tudi še kaj za njegov konec, vendar ostane ajda slej ko prej in v prvi vrsti paša za dopolnitev zimske zaloge. Kadar ajda dobro odreže, naberejo na njej čebele mnogo več, in tačas se čebelarji radi pohvalimo, da smo imeli na ajdi dobro letino. Kadar naberejo samo zimsko zalogo in še kako *kilo čez, se popraskamo za ušesi in skomignemo z rameni, češ, bolj slabo je bilo, a vsaj zalogo so si nabrale, da ne bo treba posegati v žep in kupovati sladkorja. Kadar pa ajda odpove in zevajo v panju prazni in le pičlo poškopljene sate, smo obupani in na vse pretege tarnamo, da muha ne da kruha. Pa so vendar taki tarnalci največkrat sami krivi, da družine niso nabrale niti zimske zaloge, ker so v pašo postavili pač neurejene in prešibke družine.

Letos so tudi v čebelarstvu izredne razmere. Precej je takih čebelarjev, katerih družine so ostale za zimo slabo preskrbljene glede zimske zaloge, ker ta morda ni primerna za prezimovanje. Zlasti pridejo pri tej skupini v poštev tisti čebelarji, katerih čebele so brale poleti na mani. Mana (neke vrste drevesna »rosa«) nikakor ni dobra za zimsko hrano čebel in jo bo treba vsaj deloma nadomestiti z druge vrste medom. Ker v danih razmerah nikakor ne moremo računati na sladkor, si bodo ti čebelarji morali pomagati pač sami, kakor bodo vedeli in znali. Morda se jim bo nudila prilika, da med, pridobljen na mani, zamenjajo deloma pri sosednjih čebelarjih

za kakšno drugo vrsto medu, ki je za prezimovanje boljši. Če imajo morda še kako malenkost sladkorja od poprej, naj vsaj za glavne zimske mesece (december, januar in februar) dodajo svojim družinam kak kilogram sladkorja, da bo čebelam služil za hrano v tisti dobi, ko ne morejo iz panja na trebež. Saj v zimskih mesecih čebele porabijo zelo malo, niti 1 kg na mesec ne, če se kaj izrednega ne pripeti.

V drugo skupino čebelarjev spadajo oni, ki so imeli med ajdo svoje čebele v krajih, kjer je ajda potolkla toča. Takih krajev k sreči ni veliko in tudi toča morda ni pobila tako zelo, da bi bila ajda povsem uničena. Nekaj so družine vendarle dobile, samo premalo bo za zimo. Če so imele kaj od poprej v panjih, bo šlo; če jim je pa čebelar pred ajdovo pašo vzel, bo moral pač vrniti. Samo tako naj uredi, da bodo družine v zimskih mesecih seделе na ajdovem medu. Če bo premalo, bo moral družiti.

Tretjo skupino pa predstavljajo tisti čebelarji, ki se s svojimi čebelami niso mogli kretati po svoji volji. Vanjo sodijo predvsem ljubljanski in okoliški čebelarji, ki so ostali brez vsega. Njihove družine sploh nobenkrat niso imele priložnosti, da bi kaj prida več nabrale, kakor so potrebovale za sproti. Ti so v največjih škripih. Drugega jim ne bo preostalo, kakor da družine združujejo in tako zmanjšanemu številu vsaj za silo pomorejo čez zimo.

Veselo bi bilo upanje, če bi mogli ugotoviti, da največ čebelarjev spada v skupino, pri kateri so čebele čez poletje toliko nabrale, da so mogli točiti, pa se jim je tudi paša na ajdi toliko obnesla, da jim bo poleg hrane čebelam za zimo še kaj ostalo tudi po ajdovi paši za točilo. Tudi takih je precej. Letošnje leto v pogledu paše gotovo ni bilo med slabimi, čeprav najboljša tudi ni bilo. Vendar bi bili letos v splošnem čebelarji prilično zadovoljni, če bi bile razmere normalne.

Sedaj je gotovo najvažnejša stvar, da vsak čebelar svoje čebele spravi v red glede zimske hrane. Vsi vidimo, da se nam ni mogoče zanašati na nobeno pomoč — prepuščeni smo svoji iznajdljivosti in svoji dobri volji, da si stvar uredimo kar najbolje. Lansko leto smo upali na sladkor spomladi in smo ga res »priupali«, vendar tako pozno, da so se onemu, ki je z gotovostjo nanj računali, račun! unesli, ker njegovih lačnih družin sladkor ni mogel več rešiti propasti. V bodoče pa še takega upanja ne moremo imeti. Po tem spoznanju bomo uravnavali zazimovanje in si uredili število družin tako, da bodo preostale imele

dovolj hrane, gotovo pa ne manj kakor po 10 kg na panj. Ocenjevanje medene zaloge je pač najbolj zanesljivo s tehtnico: če potegnemo sati v plodišču brez kozice skupaj okrog 17 kg, je zaloge za zimo vsekakor dovolj. Kdor pa nima tehtnice, si more pomagati tudi z ocenjevanjem medenega satja na oko. Vsak kvadratni decimeter na obeh straneh napolnjenega sata vsebuje dobrih 30 dekagramov medu, torej trije kvadratni decimetri 1 kg. Do tal z medom zaliti sat A. Z. mere, ki je vsaj do polovice pokrit, vsebuje približno 2 in pol kilograma medu. Vendar je treba pripomniti, da je tako zalitih satov prav malo. Na splošno računamo, da je v »polnem« satu dobra 2 kg medu. Kdor ima v plodišču 4 take sate in okrog gnezda še kake tri, zanešene samo ob robu z medom, je lahko zadovoljen. Čebele imajo dovolj. Kar je več, jim naj brez skrbi vzame.

Sliši se, da je ponekod ajda prav izdatno medila in da so čebele vsako prazno celico tudi v gnezdu napolnile. V tem primeru je družina prav gotovo opešala; stare čebele so — ali pa še bodo — odmrle, zalogo je pa dobra paša ovirala tako, da je panj ostal domala brez zaloge. Zadovoljni čebelar ne sme pozabiti na to, da je taki opešani družini treba pomagati. Najbolje se to napravi s »suhimi« čebelami, ki jih je mogoče dobiti pri »kranjičarjih«, kateri panje podirajo. Pozabiti pa tudi ne sme, da je v gnezdu, ki je morda do tal zalito z medom, treba napraviti »zrakac«, to je, iz gnezda odvzeti polne sate in jih nadomestiti z napol zalitimi. Na ta način sedi družina na satju, ki ima toliko praznih celic, da morejo čebele ob mrazu zlesti vanje. Na obeh straneh gnezda (gnezdo tvorijo kake 3 sati) se pustijo z medom zaliti sati, ob straneh pa prazni oz. iztočeni sati.

Pri kranjičih se dosti ne da napraviti. Če je panjč za zimo prelahak, ne kaže drugega kakor dodati mu zaloge, ali ga pa podreti. Tako pravijo, da mora kranjič, ki ga lahko pustimo čez zimo, potegniti na tehtnici kakih 15 kg.

Vprašanje zimske zaloge je pri zazimovanju kardinalno. Okrog njega se vrti glavna čebelarjeva skrb in če je to vprašanje zadovoljivo urejeno, se vsa ostala opravila tako rekoč mimogrede. Pa so vendar tudi ostala vprašanja važna — vsako po svoje — in vsako na svoj način.

Ni dvoma, da je tudi jeseni, ko spravljamo družine k zimskemu počitku, osrednje živo bitje v družini — matica. Čebelar se nikakor ne sme zanesti na svoje trdno prepričanje, da ta in oni panj matico mora imeti, ker ima še zalogo. To ni tako sto procentno gotovo! Matici se vedno lahko kaj pripeti; celo čebelar sam ji po nepredvidnosti ali nesreči vzame življenje, ko jo s satom kam pritisne. Zato naj se le vsak prepriča na lastno oko, ali je matica v redu ali ne. Brezmatično družino pustiti čez

zimo, se pravi, zgubiti jo. Pri maticah pa bodimo izbirični, če jih imamo več kot jih potrebujemo (po združevanju). Ne puščajmo nad 2 leti starih, ker je z neovrgljivimi dokazi izpričano, da so najboljše matice v drugem letu svojega življenja. Puščali bomo torej po možnosti samo letošnje in lanske matice, starejše bomo odstranili. Kdor pa ima kaj več čebel, ne bo napravil napak, če kako še dobro matico vtakne v rezervno družinico z namenom, da jo bo spomladi dodal kakšni brezmatični družini. Kajti računati je vedno treba na izgubo matic čez zimo.

Poleg ureditve zimske zaloge in gotovosti, da je matica v redu, mora čebelar opraviti še nekaj jesenskih del pri čebelah. Nekateri imajo navado, da iztočeno satje vračajo v medišče, da ga tam čebele »obližejo«. Tako satje je treba o prvi priliki, ko so se čebele pomaknile v plodišče, odstraniti ter rešetko pokriti, žrelo v medišču pa dobro zadelati, da ne bo skoznje vleklo. Marsikateri čebelar si pa to delo prihrani, ker iztočenega satja sploh ne vrača v medišče, marveč ga kar mokrega obesi v omaro. Takega namreč ne napade tako hitro čebelni molj ali vešča.

Medišče ločimo od plodišča s tem, da na rešetko položimo tanke deščice. Nato pa zapremo zadnja okenca pri A. Z. panju z nekaj listi časopisnega papirja, da na ta način preprečimo v panju prepah tako dolgo, dokler ne bomo panja končnoveljavno zapahili. Kajti pomisliti moramo, da panjev nikakor ne smemo pažiti takoj po končanih jesenskih opravkih. Tako ravnanje ima slabo posledico, da je družini v panju pretoplo in se dolgo ne stisne v zimsko gručo, pač pa ostanejo čebele raztresene po vsem satju. Dogodi se kaj lahko, da hipoma pritisne oster mraz. Čebele nimajo niti časa, da bi zlezle v zimski grozd. Mraz jih zaloti raztresene po panju, kjer otrpnejo in poginejo. Zato ne ravna pametno, kdor je z zimsko odejo prezgoden. Šele ta čas jo bo prinesel, ko je trdno prepričan, da so se čebele že stisnile v zimsko gručo — torej po prvem večjem jesenskem mrazu, ko je živo srebro padlo pod ničlo.

Za paženje so najboljše slamnate blazine ali pa vrečice s plevami oz. suhim mahom, ki jih položimo eno na rešetko, drugo pa zadaj za okenca. Nekateri pažijo tudi s samim papirjem, kar je tudi čisto dobro, le dovolj debela plast mora biti. Spet drugi pažijo čebele s pazdirjem, ki je tudi prav dobro sredstvo, da preprečuje uhajanje toplote iz panja. Saj samo za to gre. Odeje panjev nič ne segrevajo, larveč samo zabranjuje ohlajanje; ogrevajo jih čebele same s tem, da »kurijo«. Použiti med se namreč v njihovih telesih kemično presnavlja in razvija pri tem toploto, ki jo čebele razširjajo na svojo okolico in s tem ogrevajo zrak v panju. Ne gre tedaj pri paženju za drugo, kakor za to, da prepre-

čujemo shlajevanje, do katerega pač največ pripomore preprih. Zato je poglavitno pravilo za dobro prezimovanje, da je treba preprečiti sleherni preprih v panju in med posameznimi panji.

Slabo bi ravnal, kdor bi plodišča dobro zaprl in odel z odejami, pustil bi pa medišča nezapažena in žrela v mediščih odprta. Skozj medišča bi pihalo in preprih bo nujno ohlajeval tudi plodišče. Zato je bolj umestno dobro zapreti panj od zadaj (z blazino) in od spredaj — razen žrela v plodišču, ki ostane odprto za dotok svežega zraka. Razumljivo je, da se morajo dobro zamašiti tudi vse špranje v panjskih stenah — skratka, preprečiti moramo preprih. Tudi preprih med panji; zato panje dobro stisnemo, špranje pa zadelamo s papirjem.

Pri tem igra važno vlogo tudi čebelnjak, ki je ponekod ves v špranjah in luknjah. Skozi tak čebelnjak je večer preprih, kajti

panje je težko tako dobro stisniti, da bi med njimi nič ne vleklo, če je v čebelnjaku polno špranj. Tak preprih sicer ne škoduje toliko družinam neposredno (sicer ohlaja panje, vendar ne preveč v škodo čebel), pač pa panji, med katerimi vleče, pozimi in zlasti spomladi močno močijo. To je čisto enostaven fizikalni pojav: čebele pri dihanju napolnjujejo zrak z vodnimi hlapi, ki se strjujejo in vsedajo tja, kjer se najhitreje ohlajajo. Če je stena mrzla od prepriha, se vsedajo na steno, kjer povzročajo brezpo- gojno plesenjenje skrajnih satov. Ko spomladi čebelar pregleduje satje, z nejevoljo ugotavlja, da mu je skrajno satovje splesnilo, pa morda ne ve, da je sam kriv, ker je med panji vlekle.

V splošnem je glede toplote v panju pozimi treba reči, da čebele čez zimo preneso brez nevarnosti za svoj obstoj prav velik mraz, če so drugače v redu.

TRAVNIKI

Doživljamo prve jesenske dni — po koledarju. Ko govorimo o travnikih v jeseni, ne mislimo na datum (narava ne gleda na naš koledar, ker ima svojega), ampak na razmere, ki nastanejo po zadnji košnji. Za travnik nastopi jesen ob spraviu zadnjega sena) treba ga je pripraviti za zimo in prihodnje leto.

Travnik nam daje pridelke tudi vso jesen-tja do zime in sicer v obliki paše. Ko po zadnji košnji trava zopet poraste, nam daje priliko, da s pašo izkoristimo še zadnje pridelke na njem; poskusi so pokazali, da jesenska paša travnikom ne škoduje in da jim nasprotno celo koristi. Prihodnje leto dajo večje pridelke sena. Vsi travniki, ki imajo toliko trdno površino, da se stopinje živine na paši ne ugrezajo, so za pašo primerni. Še bolj, kot za travnike same, je paša koristna za živino. Pri pomanjkanju stalnih pašnikov je jesenska paša na travnikih za živino prav blagoslov. Posebno mladi živini je paša koristna ne samo zaradi izdatne drave hrane, ampak je naravnost potrebna zaradi pravilnega razvoja, zdravja in odpornosti. Izkoristimo travnike z jesensko pašo in privoščimo živini prosto gibanje na svežem zraku!

Jeseni je najprimernejši čas za gnojenje travnikov. Travnik ni molzna krava, ki ne bi potrebovala nobene hraen. Gnojenje travnikov se nam bo trikrat izplačevalo. Prvič, ko bomo pridelali večjo količino sena. Pridetek z gnojenih travnikov ima v sebi več apna, več fosforja in več kalija kot s slabih, negnojnih travnikov. Zato je tako seno bolj izdatno za hrano živini. Živina bolje uspeva in nam drugič plačuje gnojenje travnikov. Ker vsebuje dobro seno več hranilnih snovi, je boljši tudi gnoj od

živine, ki jo hranimo z njim. Posledica boljšega gnoja so večji pridelki na polju; večji pridelki na polju nam tretjič izplačajo gnojenje travnikov.

Zato ne kaže s travniki postopati mačehovsko. Se gozd se izčrpa, če preveč pridno odvažamo steljo iz njega, pa se travnik ne bo!

Najboljši gnoj za travnik je dobro preperel kompost. Poleg redilnih snovi je v njem nebroj malih živih bitij, ki poživijo življenje v zemlji in tako večajo razpoložljivo rastlinsko hrano. Dobro gnojilo za travnike je lesni pepel, ker vsebuje precej kalija. Tu pa tam so morda še manjše količine fosfornih umetnih gnojil. Priporočljiva je zlasti kostna moka. Na opešanih travnikih bo hlevski gnoj znatno povečal pridelke. Posebno je potreben na travnikih, ki so bili preko poletja podsejani, ker mladim travam nudi poleg hrane tudi zaščito pred zilo. Pri gnojenju travnikov ne smemo pozabiti apno. Težke travniške zemlje je treba apniti vsaj vsakih 5 do 6 let. Z ozirom na apnenje travnikov je treba urediti vrstni red gnojenja, tako da vsako leto gnojimo z drugimi gnojili; priporočati je naslednji red: prvo leto gnojenje z umetnimi gnojili (kalij in fosfor), drugo s hlevskim gnojem, tretje leto apnenje, četrto kompost in spomladi gnojnica. Po takem gnojenju lahko travnik eno leto ostane brez gnojenja; potem pa znova začnemo z istim vrstnim redom.

Po skrbnem obdelovanju in gnojenju travnikov bomo povečali pridelke dobre krme; več sena bo nudilo možnost rediti več živine; več živine bo dalo več gnoja. Tako bo možno povečati tudi naše poljske pridelke,